

KESKKONNAAGENTUUR

ELUSLOODUSEOSAKOND

METSSEA HAJUMISRÄNDE ULATUS JA AEG

RAKENDUSUURINGU ARUANNE

PEEP MÄNNIL

UURINGUT RAHASTAS SA KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS. 2015. AASTA PROJEKT NR 9821 „ULUKIASURKONDADE RAKENDUSUURINGUD“

TARTU 2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
Materjal ja metoodika.....	5
Tulemused ja arutelu	6
Viited.....	8
Lisa 1. Metssigade märgistamise aeg, ID numbrid ja tagasi saadud märgised	9

Sissejuhatus

Sarnaselt teiste ulukimetajate liikidele toimub ka metssigadel nende suguküpsuse saabumisel hajumisränne, kus isendid lahkuvad oma ema territooriumilt oma tulevasele elualale. Vastavaid uuringuid hajumisrände ulatuse ja aja kohta on läbi viidud Saksamaal (Keuling jt 2009), Rootsis (Truve jt 2004) ja Hispaanias (Casas-Diaz jt 2013) ning need on andnud küllaltki erinevaid tulemusi. Kui näiteks Rootsis oli noorte kultide keskmine hajumisulatus 16,6 km ja emistel märksa väiksem- keskmiselt 4,5 km, siis Hispaanias oli keskmine hajumisrände kaugus 45,8 km, kusjuures emased rändasid isastest kaugemale. Maksimaalsed hajumisrände kaugused on aga ulatunud üle 200 kilomeetri. On selge, et Eestis on nii maastiku, kliima, loomastiku koosseisu ja asustustiheduse kui ka jahinduse eripära (liskasöötmise, küttemisintensiivsus, jahi selektiivsus, jahipidamisviisid) tõttu olukord eelpoolmainitud riikidest erinev, mistõttu on usutavasti erinev ka hajumisulatus ja -aeg.

2014. a jõudis Läti kaudu Eestisse sigade aafrika katk, mis oli 2015. a alguseks levinud Lõuna-Eesti maakondades ning Ida-Virumaal. Metssea looduslikus populatsioonis levib katku põhjustav viirus enamasti isendite omavaheliste otsekontaktide kaudu, mistõttu mängib selle levikus olulist rolli isendite liikuvus. Aastatel 2010-2013 on SA KIK poolt on rahastatud ning KAURI poolt läbi viidud uuringud, kus telemeetriaseadmete abil jälgiti kokku nelja täiskasvanud metsseaemist (Veeroja, 2015), mistõttu on olemas esmane teadmine territoriaalsete karjade liikumisala suuruse ja selle kasutuse kohta. Samas puudub meil teadmine noorte isendite hajumisrände aja ja ulatuse kohta, mis on katku levikut silmas pidades väga oluline teave, aidates välja töötada ja rakendada populatsiooni ohjamise meetmeid, mis tooksid kaasa katku leviku pidurdumise või selle sumbumise looduslikus populatsioonis. Metsseapopulatsiooni demograafiliste uuringute intensiivistamise vajadust sigade aafrika katku levikuriskide hindamiseks ja ennetusmeetmete väljatöötamiseks on välja toonud EFSA (European Food Safety Authority - Euroopa Toiduohutuse Amet) ka teaduspublikatsioonis (EFSA, 2014).

Plaanis oli märgistada kahes piirkonnas (Surju ja Pärnumaal ja Kullavere ja Jõgevamaal) kokku vähemalt 60 noort (0-1 a) metssiga ning saada teavet nende hajuvuskauguse ja -aja kohta isendite hilisema küttemise või hukkununa leidmise korral. Sõltuvalt püügi edukusest, märgistatud isendite küttemise ajast jne oli uuringu pikkuseks planeeritud 2-4 aastat.

Materjal ja metoodika

Metssigade eluspüük toimus ümarpuidust ehitatud püünisaiaga, mille sisekülge kattis traatvõrk (joonised 1 ja 2). Püütud metssead märgistati kollaste ümmarguste põllumajandusloomade kõrvamärgistega, millel oli peal ID number ning telefoninumber võimaliku hilisema tagasiside saamiseks. Märgistatavaid metssigu ei uinutatud, vaid lasti neid aedikust ükshaaval väikesesse „märgistamiskasti“, kus neile enne vabastamist märgis kõrva külge kinnitati.

Joonis 1. Jõgevamaa Pala valda ehitatud metssigade püünisaia välivaade. Foto: Aive Sepp

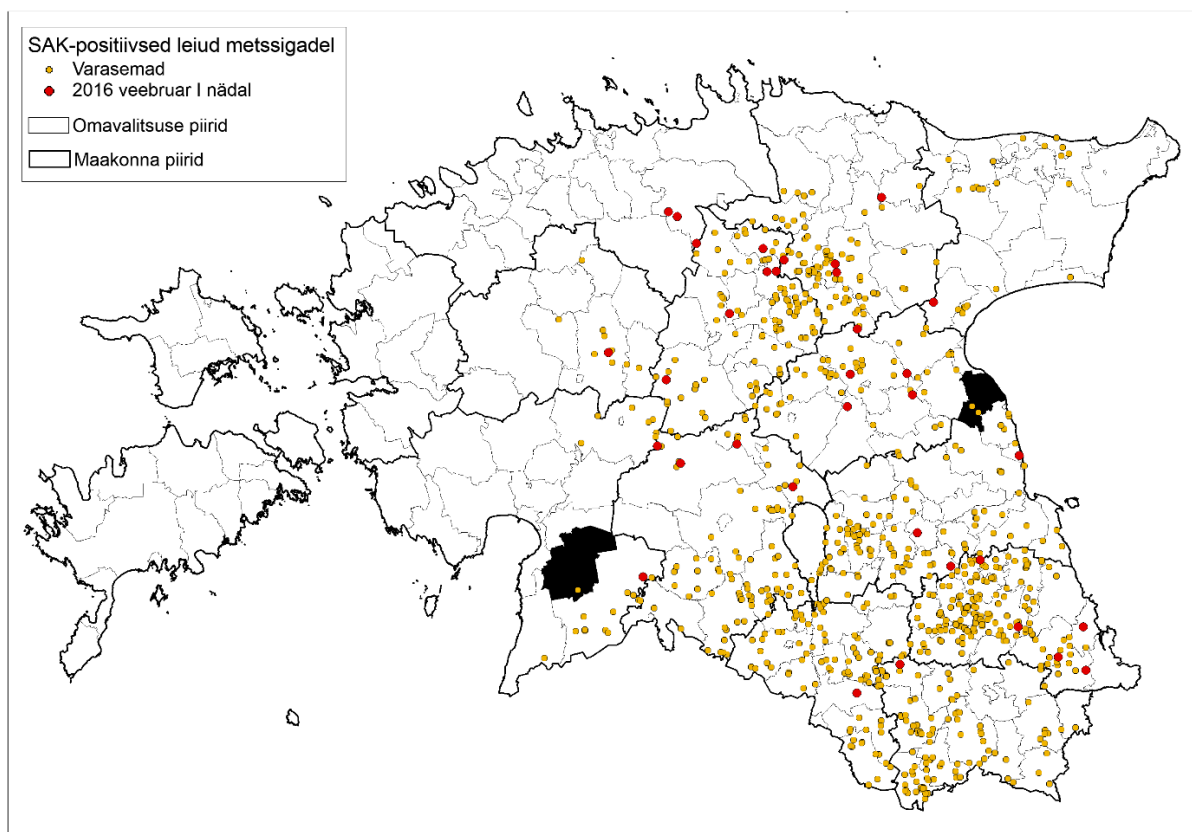
Joonis 2. Püünisaia sisevaade. Foto: Aive Sepp

Tulemused ja arutelu

Juunis 2015 ehitati üks püünisaed Jõgevamaale Pala valda, suve ja sügise jooksul meelitati metssead peibutussöödaga aias käima ning ajavahemikul 2.12.2015 – 4.03.2016 püüti ja varustati kõrvamärgistega 12 metssiga, neist 11 alla aastast ja üks üheaastane isend (Lisa 1). 2016. a kevadest juuni lõpuni jätkati metssigade peibutamist kuni Aafrika seakatki jõudis püünisaiani ning metssead enam söömas ei käinud (arvatavasti said hukka).

2016. a jaanuaris kütiti 6 märgistatud metssiga (kõik põrsad) Alatskivi jahipiirkonnas Tartumaal, 1 km kaugusel märgistuskohast ning veebruaris üks põrsas Kullavere jahipiirkonnas Jõgevamaal, 5,5 km kaugusel märgistuskohast. Rohkem märgistatud isendeid kütitud ega leitud ei ole.

Kuna Aafrika seakatku levikupiir jõudis 2015. a suveks (esmaleid 20.05.2015) Pärnumaale ning detsembris (esmaleid 8.12.2015) Surju valda, otsustati Pärnumaal püünisaia ehitamine ja metssigade püük ära jätta. Jõgevamaale jõudis katk 2015. a augustis (esmaleid 26.8.15) ja Pala valda sama aasta detsembris (esmaleid 8.12.2015, joonis 3).

Joonis 3. Aafrika seakatku levik Eestis 2016. a veebruari alguse seisuga. Mustaga on märgitud Surju vald Pärnumaal ja Pala vald Jõgevamaal.

Arvestades sellega, et Aafrika seakatku viiruse fataalsus on väga kõrge, on suure tõenäosusega praeguseks kõik märgistatud ja küttimisest pääsenud isendid hukkunud. Samuti ei ole võimalik seitsme kütitud märgistatud isendi põhjal nende hajumisulatuse ja –aja kohta järeldusi teha, kuna nad kütiti samal talvel ehk siis enne võimalikku hajumisperioodi. Eelnevat silmas pidades võib selle uuringu läbikukkunuks lugeda. Uuringu algusfaasis ei olnud piisavalt informatsiooni, et hinnata katku leviku kiirust ja selle ulatust, vastasel korral ei oleks seda uuringut sellisel ajahetkel läbi viima hakatud. Samas on uuringu käigus välja töötatud ja praktikas testitud metssigade eluspüügi ja märgistamise metoodika, mistõttu pärast haiguse kadumist ja metssea asurkonna taastumist võib teema jätkuva aktuaalsuse korral analoogse uuringu uuesti ette võtta.

Viited

European Food Safety Authority, 2014. Evaluation of possible mitigation measures to prevent introduction and spread of African swine fever virus through wild boar. EFSA Journal 2014;12(3):3616, 23 pp., doi:[10.2903/j.efsa.2014.3616](https://doi.org/10.2903/j.efsa.2014.3616)

Casas-Diaz, E., Closa-Sebastia, F. et al. 2013. Recorded Dispersal of Wild Boar (*Sus scrofa*) in Northeast Spain: Implications for Disease-Monitoring Programs. Wildl. Biol. Pract., September 9 (3): 19-26 doi: 10.2461/wbp.2013.ibeum.3

Keuling, O., Lauterbach, K., Stier, N., Roth, M. 2010. Hunter feedback of individually marked wild boar *Sus scrofa* L.: dispersal and efficiency of hunting in northeastern Germany. Eur J Wildl Res 56:159-167 DOI 10.1007/s10344-009-0296-x

Truve, J., Lemel, J. Södeberg, B. 2004. Dispersal in relation to population density in wild boar *Sus scrofa*. Galemys 16 (n° especial): 75,82

Veeroja, R. (koost.) 2015. Metssea karja tegevuspiirkond, elupaigakasutus ja mõju teistele liikidele erinevate lisaõõtmisrežiimide tingimustes. Uuringu aruanne. Keskkonnaagentuur.

http://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/metssea_projekt_2010_2014.pdf

Lisa 1. Metssigade märgistamise aeg, ID numbrid ja tagasi saadud märgised

Vahur Sepp, Kullavere

Märgistatud isendid:

2.12.15 – 4 emispõrsast märgised nr 1-4

10.12.15 – kesik-kult märgis nr 5

2.01.2016 – 1 põrsas (sugu teadmata) märgis nr 6

5.01.16 - aias 6 põrsast + kesik (esijalg läbi lastud, tehtud hädatapp), neist 4 põrsast märgistega (1-4). 2 põrsast märgistatud, (sugu teadmata) märgised nr 7-8

4.03.16 4 kesikut (alates 1. märtsist loetakse põrsad kesikuteks) märgised nr 9-12

Tagasi saadud märgised:

9. 01 16 kütitud Alatskivi jahipiirkonnas 6 põrsast (1-4, 7, 8)

6.02.16 kütitud põrsas nr 6 Kullavere jahipiirkonnas